

เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์

The buddhist ethical criteria towards the use of artificial intelligence

พระครูปลัดธันรบ โชติวโโส

Phrakhrupalad Thanrob Jotivamso (Wongsa)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

วิโรจน์ อินทนนท์

Viroj Inthanon

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author Email: watkaokeaw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ 2) เพื่อศึกษาเกณฑ์ทางพุทธจริยศาสตร์ 3) เพื่อวิเคราะห์เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ที่มีต่อปัญญาประดิษฐ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลจากการศึกษาพบว่า 1) ปัญญาประดิษฐ์ คือ การสร้างเครื่องมือหุ่นแรงอำนาจความสะดวก หรือ การแก้ปัญหาด้านต่างๆ ให้กับมนุษย์ และเป็นการสร้างความสามารถในการเรียนรู้ให้กับเครื่องจักร (Machine Learning) 2) ในประเด็นทางพุทธจริยศาสตร์ พบว่า หลักเกณฑ์ตัดสิน คือ (1) เจตนา (2) การกระทำ (3) ผลการกระทำ ทำหน้าที่วินิจฉัยความดี ความชั่ว เริ่มตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน คือ เบญจศีล และ เบญจธรรมที่ควบคู่กัน จนถึงขั้นกลาง และ ขั้นสูง ก็จะยกระดับลึกซึ้งขึ้น โดยมีหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ และ อริยมรรคมีองค์แปด ตามลำดับ 3) เมื่อวิเคราะห์เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ที่มีต่อปัญญาประดิษฐ์ พบว่า ในทางพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า มโนกรรมมีความสำคัญที่สุด จัดว่าเป็นผลโดยตรง เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ โจรกรรมข้อมูลทางการค้า การส่งโทรนส่งหารโจมตีข้าศึกที่เป็นเป้าหมาย เป็นต้น ฉะนั้น เจตนาของผู้ใช้งาน หรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเป็นเกณฑ์ตัดสินเริ่มต้นก่อน ตามด้วยการกระทำ และ ผลการกระทำตามลำดับ แต่มีหลักการ

เกี่ยวกับเรื่องเจตนาและผลของการกระทำ คือ (1) การกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ดี ให้อุบัติเจตนาเพียงอย่างเดียวเป็นหลัก (2) หากการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาร้าย จะดูเพียงเจตนาอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูผลด้วย หากว่าผลเป็นไปตามเจตนาร้ายนั้นทุกอย่าง การกระทำนั้นก็ชั่วอย่างสมบูรณ์ แต่ถ้าผลไม่ตรงกับเจตนา น้ำหนักของความชั่วร้ายลดลงตามสัดส่วน

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, พุทธจริยศาสตร์, เกณฑ์ตัดสิน

Abstract

This research aimed to study 3 objectives 1) to examine the concept of artificial intelligence, 2) to explore the Buddhist ethics criteria and 3) to analyze Buddhist ethics criteria towards artificial intelligence. This research was conducted by documentary research method. It is a qualitative research.

The results revealed that 1) Artificial Intelligence was the creation of the labor-saving device to facilitate solving various problems for humans and to build machine learning capabilities. 2) Regarding the Buddhist ethics, it was discovered that the criteria for determining good and bad consisted of three conditions viz., (1) intent, (2) action, and (3) fruit of action. In term of the moral judgment on right and wrong, it started from the fundamental moral practice, namely the *Panca – Sila* or the Five Precepts and *Panca – Dhamma* or the Five Ennobling Virtues. The Buddhist ethics in the intermediate and advanced level involved with the *Kusala-kammapatha* or wholesome course of action and the Noble Eightfold Path, respectively. 3) When analyzing the Buddhist Ethical criteria towards the Artificial Intelligence, it was discovered that the mental action or *mano-kamma* is considered as the most important. The mental action is classified as a direct consequence, such as the use of artificial intelligence to steal commercial data or direct drones to kill targeted enemies, etc. Therefore, the intent of artificial intelligence users or stakeholders is considered important and is a judging criterion, initially followed by the actions and consequences of the actions, respectively.

Keywords: Artificial Intelligence, buddhist ethics, Criteria

บทนำ

แนวคิดเรื่องปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือ เอไอ (AI) แต่เดิมมีรากฐานมาจากการพยายามสร้างเครื่องจักรที่มีปัญญา ถูกนำมาเปรียบเทียบกับขีดจำกัดของมนุษย์อยู่เสมอ ความสามารถในการทำงาน และ เรียนรู้หน้าที่ต่างๆ ด้วยตัวเอง คือการพัฒนาการเรียนรู้แบบเครื่องจักร (Machine Learning) ซึ่งอาศัยการเรียนรู้จากความผิดพลาดและแก้ไขความผิดพลาด จากเดิมเราอาจพูดถึง AI ในแง่ของอัลกอริทึม (algorithm) หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาที่สามารถเข้าใจได้ มีลำดับหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่ง อย่างเป็นขั้นเป็นตอนและชัดเจน

เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ว่า ปัญญาประดิษฐ์จะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในสังคมมนุษย์ เนื่องจากเข้ามาอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ในหลายๆ ด้าน ซึ่งอาจเข้ามาแทนที่และทำกิจกรรมของมนุษย์มากขึ้น เมื่อเทคโนโลยีกับสังคมเปลี่ยนไป จึงเกิดผลกระทบและผลลัพธ์ ที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ ทั้งระบบการปกครอง การคิดเชิงเศรษฐศาสตร์ ระบบการเงินธนาคาร การสื่อสารโทรคมนาคม นวัตกรรมทางการแพทย์ งานด้านศิลปศาสตร์ ซึ่งรวมไปถึงแนวคิดที่มีผลกระทบต่อความเชื่อและศาสนา อาชีพที่ทำงานซ้ำๆ เดิมๆ (Routine) โดยเฉพาะงานที่ใช้แรงงาน ไม่ได้ใช้ความรู้ในระดับเชี่ยวชาญและเฉพาะทางจริงๆ เช่น คนงานในโรงงาน, คนขับรถแท็กซี่ แม้แต่อุตสาหกรรมการเงิน (Financial industry) ซึ่งถือว่า มีแนวโน้มสูงมาก เนื่องจากการพัฒนาการเรียนรู้แบบเครื่องจักร (Machine Learning) ในระบบปัญญาประดิษฐ์นั้น สามารถวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเงิน และเตรียมข้อมูลบัญชี ได้อย่างแม่นยำ โดยไม่ต้องอาศัยนักบัญชีที่มีโอกาสคำนวณผิดพลาด ตัวอย่างที่มีเห็นอย่างเด่นชัด คือ ระบบ ATM และ Mobile Banking ได้เข้ามาแทนที่การทำงานหลายส่วนของมนุษย์ไปแล้วเรียบร้อย ซึ่งที่กล่าวมานั้น ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบตามมา เช่น การขโมยข้อมูลโดยผู้เจาะระบบ (Hacker) ที่เป็นมิจฉาชีพหรือการให้ร้าย การให้ข้อมูลเท็จ ไปจนถึงการทำร้ายร่างกายและชีวิต เป็นต้น

การสร้างเครื่องมือขึ้นมามีปัญหาใด เพราะยังไม่เกิดความเสียหาย แต่ความเสียหายจะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อมีคนนำไปใช้ประโยชน์ในทางที่มิชอบ เช่น เอารูปปลอมไปทำนิติกรรมกับผู้อื่น หรือการสร้างบทสนทนาปลอมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ทำให้ผู้เสียหายเสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งความเสียหายจากกระทำผิดเกิดขึ้นได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น โปรแกรมเมอร์ใช้ซอฟต์แวร์ของปัญญาประดิษฐ์ถูกออกแบบให้มีหน้าที่จุด

ไฟในโรงงานตอนกลางคืนเมื่อคนไม่อยู่แล้วอย่างจงใจกระทำการลอบวางเพลิง กรณีดังกล่าว โปรแกรมเมอร์ถูกถือว่าเป็นผู้กระทำการลอบวางเพลิง (William M. Clark, 1967: 1-2) แต่สำหรับผู้ใช้งาน แม้ผู้ใช้ไม่ได้เป็นคนเขียนซอฟต์แวร์ แต่ผู้ใช้งานก็เป็นคนใช้งานปัญญาประดิษฐ์เพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง เช่น ผู้ใช้ซื้อหุ่นยนต์รับใช้ ซึ่งถูกออกแบบให้ปฏิบัติตามคำสั่งโดยเจ้านายออกคำสั่งให้หุ่นยนต์ทำร้ายผู้รุกรานใดๆ ของบ้านก็ได้ หุ่นยนต์ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด การกระทำเช่นนี้ มีลักษณะเช่นเดียวกับการที่ออกคำสั่งสุนัขของตนให้ทำร้ายผู้บุกรุก หากแต่ผู้ใช้งานมีเจตนาทางอาญา เมื่อผู้ใช้งานได้สั่งให้ปัญญาประดิษฐ์ทำร้ายผู้อื่น (Joshua Dressler, 2019: 980-981) การงดเว้นการกระทำก็เกิดผลกระทบและความเสียหายเช่นกัน กรณีนี้เกิดจากการที่ปัญญาประดิษฐ์ละเลยไม่กระทำการหรือยับยั้งเพื่อป้องกันเหตุต่างๆ ไม่ให้ผลเกิดขึ้น โดยไม่ได้ต้องการเคลื่อนไหวหรือกระทำการใดๆ ในขณะที่หน้าที่ที่จะต้องกระทำแต่กลับนิ่งเฉย เพราะคำสั่งถูกยับยั้งโดยมนุษย์ เช่น โปรแกรมเมอร์ หรือการประมวลผลที่ผิดพลาดเอง ทั้งนี้หมดเกิดจากการตัดสินใจที่จะใช้ปัญญาประดิษฐ์ ทำงานแทนของมนุษย์จากข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัญญาประดิษฐ์สามารถกระทำอันตรายต่อมนุษย์ได้ โดยจากหลักฐาน เหตุผล และ ข้อมูลที่ปรากฏ ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นควรกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาแก่ผู้ป้อนคำสั่งหรือใช้งานปัญญาประดิษฐ์เพื่อควบคุมพฤติกรรม ในแง่หนึ่งแม้ปัญญาประดิษฐ์จะช่วยส่งเสริม ช่วยเหลือและเพิ่มโอกาสในชีวิตได้ ขณะเดียวกันมนุษย์จะตระหนักได้ว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถก่ออันตรายแก่มนุษย์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ด้วย ตั้งแต่ ผู้ออกแบบ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ตลอดจน ผู้ใช้งาน อาจมีส่วนในการก่ออันตราย กระทั่งสร้างความเสียหายต่อผู้อื่น ซึ่งโดยภาพรวมนั้นปัญญาประดิษฐ์แทบไม่มีความอันตรายในตัวเอง แต่เป็นเพราะผู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ต่างหากที่ควรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบทั้งในทางศีลธรรม และ กฎหมาย แต่เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล จึงมีอาจกระทำหรือเชื่อฟังกฎหมายอันไม่สอดคล้องกับหลักการทางศีลธรรม (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2557: 270) การลงโทษตามกฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐ เพื่อบำรุงรักษาให้ประชาชนภายในรัฐสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ดังนั้น ในทุกสังคมจึงจำเป็นต้องใช้กฎหมายและกฎศีลธรรมควบคู่กันไป (อุทัย กมลศิลป์, 2561: 1) เพราะเมื่อตราใบใดที่มนุษย์ยังคงใช้งานปัญญาประดิษฐ์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือ ก็ไม่แตกต่างจากเครื่องมืออื่น ๆ เช่น รถยนต์ โทรศัพท์ นาฬิกา มีดหรือปืนแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่แตกต่าง คือ เครื่องมือที่ว่านี้ สามารถประมวลผลหรือคิดเองได้อย่างซับซ้อนและมีประสิทธิภาพกว่าเครื่องมืออื่นใดในโลกที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เหตุนี้จึงควรกำหนดเกณฑ์ตัดสินใจทางจริยธรรมในการใช้งานให้กับผู้ใช้งานปัญญาประดิษฐ์ เพื่อทำให้มนุษย์สามารถใช้งานปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์
- 2) เพื่อศึกษาเกณฑ์ทางพุทธจริยศาสตร์
- 3) เพื่อวิเคราะห์เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ที่มีต่อปัญญาประดิษฐ์

ระเบียบวิธีวิจัย

- 1) การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารเป็นหลัก และทำการรวบรวมข้อมูลดังนี้
- 2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือการศึกษารวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539.
- 3) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) กำหนดให้เนื้อหาอยู่ในขอบเขตของจริยศาสตร์ (Ethics) และตำราที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ วารสาร เว็บไซต์ ที่เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์

ผลการวิจัย

1) ปัญญาประดิษฐ์ คือ เครื่องมือ หรือ สิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์คิดค้นและสร้างขึ้น จากฐานความคิดที่ต้องการเครื่องทุ่นแรงที่สามารถ สั่งการ ประมวลผล แก้ปัญหาวิเคราะห์ และ ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่มนุษย์ผู้ใช้งานระบุเป้าหมายให้ ปัญญาประดิษฐ์สามารถแบ่งออกเป็น 2 คุณลักษณะ (1) นิยามที่เน้นระบบที่เลียนแบบมนุษย์ กับ นิยามที่เน้นระบบที่มีเหตุผล แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนมนุษย์ (2) นิยามที่เน้นความคิดเป็นหลัก กับ นิยามที่เน้นการกระทำเป็นหลักซึ่งทั้งทั้ง 2 ลักษณะจัดแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม

(1) ระบบที่คิดเหมือนมนุษย์ (Systems that think like humans) คือ ความพยายามที่จะทำให้คอมพิวเตอร์คิดได้เหมือนมนุษย์ สามารถเรียนรู้ แก้ปัญหา หรือ ตัดสินใจในเรื่องๆนั้นได้เช่นเดียวกันกับมนุษย์

(2) ระบบที่กระทำเหมือนมนุษย์ (Systems that act like humans) คือ การศึกษาวิธีทำให้คอมพิวเตอร์กระทำในสิ่งที่มนุษย์ทำได้เช่น การสื่อสารได้ด้วยภาษาที่มนุษย์ใช้ ตัวอย่างคือ การแปลงข้อความเป็นคำพูด และ การแปลงคำพูดเป็นข้อความ หรือ การออกแบบให้มีประสาทสัมผัสคล้ายมนุษย์ เช่น คอมพิวเตอร์รับภาพได้โดยอุปกรณ์รับสัมผัส แล้วนำภาพไปประมวลผล การเคลื่อนไหวได้คล้ายมนุษย์ เช่น หุ่นยนต์ช่วยงานเคลื่อน

ย้ายสิ่งของ และ เรียนรู้ได้โดยสามารถตรวจจบบรรยากาศการเกิดของเหตุการณ์ใดๆ แล้วปรับตัวสู่สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้

(3) ระบบที่คิดอย่างมีเหตุผล (Systems that think rationally) คือ สามารถสร้างสติปัญญา ออกแบบให้ปัญญาประดิษฐ์ มีการคิดอย่างมีเหตุผล หรือ คิดได้อย่างถูกต้อง เช่น ใช้หลักตรรกศาสตร์ในการคิดหาคำตอบอย่างมีเหตุผล เช่น ระบบผู้เชี่ยวชาญ

(4) ระบบที่กระทำอย่างมีเหตุผล (Systems that act rationally) คือ ความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่แสดงปัญญาในสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถกระทำอย่างมีเหตุผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ เช่น โปรแกรมระบบขับรถอัตโนมัติ ที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ว่า ต้องไปให้ถึงจุดหมายปลายทาง ที่กำหนดเอาไว้ ในระยะทางที่สั้นที่สุด

2) หลักคำสอนเกี่ยวกับความจริงที่เป็นสัจธรรม และหลักปฏิบัติที่ว่าด้วยคุณค่าทางจริยธรรมสำหรับพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาทางจริยศาสตร์ที่ว่า อะไร คือ ความดี อะไร คือ ความชั่ว อะไร คือ สิ่งที่เราควรทำหรือไม่ควรทำ มีอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความดี ความชั่วนั้น อะไรคือ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตแห่งการเป็นมนุษย์ของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์หาคำตอบด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการของปรัชญา ซึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุปมาหลักคำสอนทั้งหมดนั้น ให้ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

หลักการสำคัญประการหนึ่งของพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นฐานแนวคิดที่สัมพันธ์กับจริยศาสตร์ คือ หลักของเจตนา ในทรรศนะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์จะมีแนวคิดที่ว่า เจตนาที่จะทำให้เกิดเป็นกรรม ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์และสัตว์โดยสมมุติก็ตาม จะต้องมียุทธนาในการคิดด้วยตนเองก่อน เพราะถ้าหากว่ามนุษย์เราเป็นหุ่นยนต์ ถูกตั้งระบบเซตโปรแกรมไว้ ก็ไม่ควรได้ชื่อว่าทำกุศลหรืออกุศลกรรม เพราะเรานั้นไม่ได้เลือก แต่เพราะว่าถูกป้อนเซตโปรแกรมให้ทำ พระพุทธองค์จึงทรงมองว่าเมื่อมนุษย์มีความสามารถในการเลือก และตัดสินใจ จงใจ ตั้งใจริเริ่มโดยตนเอง เมื่อกระทำไปโดยเจตนาแล้วเกิดเป็นกรรม ดังนั้นจึงต้องรับผิดชอบการกระทำ สำหรับพุทธจริยศาสตร์ ที่อยู่ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ทั้ง 3 ระดับ ตั้งแต่ เบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติที่ให้มนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด ดังที่ได้แสดงรายละเอียดไว้แล้วในงานวิจัยบทที่ 3 และ 4

3) วิเคราะห์เกณฑ์ทางพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ ได้ข้อสรุปคือ การนำเกณฑ์ทางพุทธจริยศาสตร์ 3 ระดับ มาวิเคราะห์ตัดสินมนุษย์ผู้เกี่ยวข้องทุกกรณี ตั้งแต่เป็นผู้ออกแบบ ผู้สร้าง ผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย โปรแกรมเมอร์ นักพัฒนา ไปจนถึงผู้ใช้งานในระดับต่างๆ ในฐานะผู้กระทำและมีส่วนร่วม ไม่ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจะให้ผลในทางบวกหรือลบ ดีหรือร้ายก็ตาม เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในกรอบของพุทธจริยศาสตร์ คือนำหลักการของ เบญจศีล หรือศีล 5 มาตัดสินในเบื้องต้น และ กุศลกรรมบถ 10 ประการเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในระดับกลาง ตลอดจนถึงเกณฑ์ขั้นสูง โดยใช้จริยมรรคมองค์ 8 ทั้งนี้ มีหลักการสำคัญที่เป็นเกณฑ์ตัดสินในทางพุทธจริยศาสตร์คือ หลักเจตนา หมายถึงการคิดก่อนลงมือให้เกิดการกระทำ และ ต้องสอดคล้องกับผลของการกระทำไปด้วยกัน โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า (1) หากการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาที่ดี ให้อุที่เจตนาเพียงอย่างเดียว หมายความว่า หากบุคคลกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปด้วยเจตนาที่ดี เจตนาดีนั้นจะมีผลทำให้การกระทำนั้นดีโดยไม่มีทางเสียได้เลย แม้ว่าบางครั้งผลที่เกิดจากการกระทำด้วยเจตนาดีนั้นจะเป็นไปในทางลบแก่บุคคลอื่นหรือตนเองก็ตาม (2) แต่ถ้าวการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาร้าย จะดูเจตนาควบคู่กับการดูผลด้วย หากว่าผลเป็นไปตามเจตนาร้ายนั้นทุกอย่าง การกระทำนั้นก็ชั่วอย่างสมบูรณ์ แต่ถ้าผลไม่ตรงกับเจตนา น้ำหนักของความชั่วร้ายลดลงตามสัดส่วน ดังนั้น คุณสมบัติด้านจริยศาสตร์ สำหรับผู้ใช้งานปัญญาประดิษฐ์จึงจำแนกออกเป็น (1) ระดับของผู้ใช้ และ (2) อำนาจการตัดสินใจใช้ เพราะต้องยอมรับว่ามีทั้งคุณและโทษ คือใช้เพื่อสร้างสรรค์ไม่ใช่เพื่อใช้ทำลายล้าง

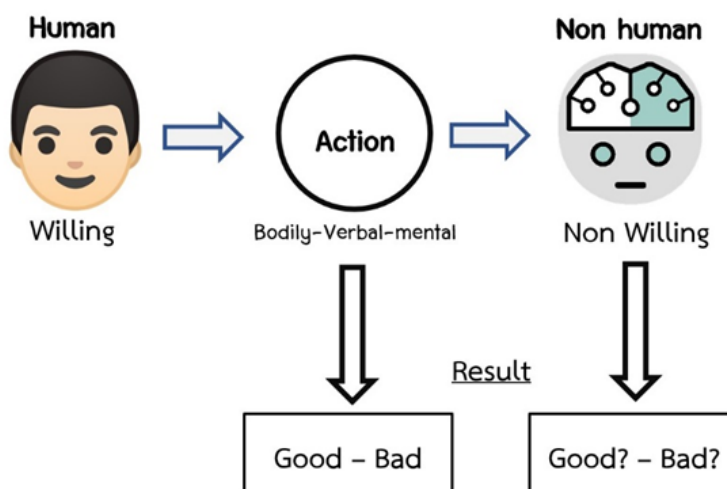
เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ ตลอดจน หลักการของเจตนาที่เป็นหัวใจสำคัญของพุทธปรัชญา งานวิจัยนี้อยู่ในขอบเขตของพุทธจริยศาสตร์ หากแต่ว่าแนวความคิดทางปรัชญาโดยเฉพาะกลุ่มสสารนิยมประเภทแบ่งตามหน้าที่ หรือ Functional Materialism ซึ่งมีทัศนะทางภววิทยาที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ โดยให้ความเห็นแตกต่างจากมุมมองและโลกทัศน์ของพุทธปรัชญา เช่น นิยามของชีวิต และ กำเนิดของชีวิต ไปจนถึงเรื่องของอารมณ์กับเหตุผล เพราะเมื่อวิเคราะห์ขยายผลแล้ว จะทำให้เกิดทางเลือกที่เป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ให้พิจารณาได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามข้อสรุปวิเคราะห์ประเด็นทางพุทธปรัชญากับปัญญาประดิษฐ์ก็ได้ให้เกณฑ์ตัดสิน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจคือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสภาวะการปรับตัวเข้าหากันเพื่อความสมดุล ที่เหมาะสมทั้งระดับปัจเจกบุคคล และ ต่อองค์กร ถือเป็นความรับผิดชอบในการกระทำที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์ซึ่งเป็นประเด็นทางจริยธรรมในสังคม

อภิปรายผล

ปัญญาประดิษฐ์มีเป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของวิถีชีวิตในโลกสมัยใหม่ มนุษย์ในฐานะผู้สร้าง และ ผู้ใช้งานย่อมต้องมีส่วนตระหนักรู้ความสำคัญของผลกระทบทั้งประโยชน์และโทษที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งการวิจัยใช้จากองค์ความรู้ทางพุทธปรัชญาเถรวาทโดยเน้นพุทธจริยศาสตร์มาเป็นเกณฑ์ตัดสินจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ตั้งแต่ระดับบุคคล และ สังคม ที่แสดงออกมาจากพฤติกรรม แต่เนื่องจากมนุษย์นั้นเป็นผู้ขับเคลื่อนทางสังคม สอดคล้องกับงานวรรณกรรมของ (Michel Foucault, 1964: 118-158) เรื่อง *Madness and Civilization* : อำนาจดำเนินการโดยกลไกของระเบียบวินัย กำหนดเงื่อนไขที่เป็นบรรทัดฐานการกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม เป็นผลผลิตของบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรมที่สลับซับซ้อน การทำความเข้าใจและการใช้เหตุผลก็จะนำไปสู่การยอมรับอย่างไม่มีข้อสงสัยในการเลือกที่จะนำไปสู่การกระทำ สอดคล้องกับงานวรรณกรรมของ (David Hume, 1983: introduction) เรื่อง *A Treatise of Human Nature* : ทุกศาสตร์ล้วนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติของมนุษย์ในระดับใดระดับหนึ่งเสมอ เพราะมนุษย์ศึกษาศาสตร์เหล่านั้น และ ตัดสินความถูก - ผิดของมัน หมายถึงการสร้างกรอบของความยุติธรรม บนพื้นฐานของผลประโยชน์ส่วนตัวและของสังคม การสร้างกรอบของความยุติธรรมจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีสังคมเกิดขึ้น ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจนี้เอง จึงทำให้ความยุติธรรมมีคุณสมบัติเป็นคุณธรรมข้อกำหนดทางจริยศาสตร์ สอดคล้องกับงานวรรณกรรมของ (Martin Heidegger, 1977: 3-6) เรื่อง *The Question Concerning Technology* : เทคโนโลยีเป็นกรอบที่กำหนดความเข้าใจของเราที่มีต่อโลก ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงวัตถุ แต่มีบทบาท หรือ มีความสัมพันธ์กับมนุษย์และการดำรงอยู่ของมนุษย์อีกด้วย แต่ถ้าเราจะมองโลกตามที่เทคโนโลยีกำหนดให้เราเท่านั้น นับว่าเป็นเรื่องที่น่าอันตราย เพราะเทคโนโลยีนั้นมีมิติที่ลึกซึ้ง หากเรามองเห็นว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงเครื่องมือ ก็ต้องเข้าใจว่าเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาจากความรู้ของมนุษย์ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายบางอย่าง และ เทคโนโลยีหมายถึงระบบการใช้งานในสังคมทั้งหมด ดังนั้น เราควรมีความไว้วางใจต่อปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ทางจริยศาสตร์ ไม่ต่างจากความไว้วางใจที่เรามีต่อมนุษย์ด้วยกันเพราะว่าเราสามารถประเมินปัจจัยต่างๆ เพื่อให้เราตัดสินใจว่าจะไว้วางใจเทคโนโลยีได้เพียงใด ไม่ต่างจากการประเมินว่าเราจะเชื่อมั่นมนุษย์ด้วยกันได้มากน้อยเพียงใด เมื่อปัญญาประดิษฐ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก็เท่ากับว่ามันกำลังเข้ามาอยู่ในความสัมพันธ์ทางจริยธรรม ซึ่ง トラบใดที่เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเทคโนโลยี ในฐานะที่เราเป็นสมาชิกของสังคมจึงเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องประเมินและกำหนดรูปแบบเกณฑ์

การตัดสินใจทางจริยศาสตร์ พุทธจริยศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือที่ส่องความประพฤติของและเป็นเกณฑ์ตัดสินความถูก ผิด ควร ไม่ควร นับว่ารากฐานสำคัญของความสุข และความสงบ

องค์ความรู้จากงานวิจัย

ความรับผิดชอบในการกระทำที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์ เป็นประเด็นทางจริยศาสตร์ในสังคม เพราะถ้าหากระบบที่ทำงานและตัดสินใจด้วยตัวเองเกิดความผิดพลาด เช่น ทำให้รถไร้คนขับชนคนบนถนน ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ มีการคาดการณ์ว่า ปัญญาประดิษฐ์อาจเป็นภัยพิบัติทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต เช่น การโจรกรรมฐานข้อมูล การเงินและบัตรเครดิตธนาคารประเทศต่างๆ มีผลทำให้เกิดความเสียหายทางการเงินมูลค่ามหาศาลนับล้านๆบาท ต่างล้วนเป็นประเด็นที่ต้องระมัดระวัง ปัญญาประดิษฐ์จึงควรเป็นเครื่องมือที่นำไปใช้โดยมนุษย์ที่มีศีลธรรมจริยธรรม ดังนั้น คุณสมบัติด้านจริยศาสตร์ สำหรับในใช้งานจึงจำแนกออกเป็น (1) ระดับของผู้ใช้ และ (2) อำนาจการตัดสินใจใช้ เพราะต้องยอมรับว่ามีทั้งคุณและโทษ คือใช้เพื่อสร้างสรรค์ก็ได้ หรือ ใช้เพื่อทำลายล้างก็ได้ โดยมีหลักการว่าถ้าการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาร้าย จะดูเพียงเจตนาอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูผลด้วย หากการกระทำนั้นถือว่าชั่วอย่างสมบูรณ์ หากว่าผลเป็นไปตามเจตนาร้ายนั้นทุกอย่าง แต่ถ้าผลไม่ตรงกับเจตนา น้ำหนักของความชั่วร้ายลดลงตามสัดส่วน เกณฑ์ตัดสินใจทางพุทธจริยศาสตร์ คือ สิ่งจะเข้ามาช่วยให้มีความเป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจ โดยเฉพาะภายใต้สถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางจริยธรรม (ethical dilemmas) มนุษย์ในฐานะ ผู้สร้าง ผู้พัฒนา ต้องเริ่มให้ความสำคัญใน ประเด็นดังกล่าว เช่นเดียวกับการเร่งพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ให้สูงขึ้นไปเพื่อตอบสนองการใช้งานของสังคมมนุษย์

สรุป

เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ ตลอดจน หลักการของเจตนาที่เป็นหัวใจสำคัญของพุทธปรัชญา งานวิจัยนี้อยู่ในขอบเขตของพุทธจริยศาสตร์ หากแต่ว่าแนวความคิดทางปรัชญาโดยเฉพาะกลุ่มสสารนิยมประเภทแบ่งตามหน้าที่ หรือ Functional Materialism ซึ่งมีทัศนะทางภววิทยาที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ โดยให้ความเห็นอันแตกต่างจากมุมมองและโลกทัศน์ของพุทธปรัชญา เช่น นิยามของชีวิต และ กำเนิดของชีวิต ไปจนถึงเรื่องของอารมณ์กับเหตุผล เพราะเมื่อวิเคราะห์ขยายผลแล้ว จะทำให้เกิดทางเลือกที่เป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ให้พิจารณาได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามข้อสรุปวิเคราะห์ประเด็นทางพุทธปรัชญากับปัญญาประดิษฐ์ก็ได้ให้เกณฑ์ตัดสิน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจ คือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสภาวะการปรับตัวเข้าหากันเพื่อความสมดุล ที่เหมาะสมทั้งระดับปัจเจกบุคคล และ ต่อองค์กร ถือเป็นความรับผิดชอบในการกระทำที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งเป็นประเด็นทางจริยธรรมในสังคม

บรรณานุกรม

- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2557). **นิติปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. (2539). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อุทัย กมลศิลป์. (2561). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับโทษประหารชีวิต. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- David Hume. (1983). **A Treatise of Human Nature**. Oxford: Oxford University Press.
- Joshua Dressler. (2019). **Cases and Materials on Criminal Law**. United States of America : Eagan. Minnsota & West Academic Publishing.
- Martin Heidegger. (1977). **The Question Concerning Technology**. United States of America: Harper & Row Publishers.
- Michel Foucault. (1964). **Madness and Civilization**. France : Pantheon Books.
- William M. (1967). **Clark and William L. Marshall. Law of Crimes**. Chicaco: Callaghan Company& Publisher.